

The Yolanda and David Katz
Faculty of the Arts
Tel Aviv University

הפקולטה לאמנויות
ע"ש יולנדה ודוד כץ
אוניברסיטת תל אביב

סילבוס לקורס

אדריכלות וקולנוע

דימוי, סמליות וחוויה – המרחב האדריכלי בקולנוע

Architecture and Film

The Architectural Space and the cinematic image

סמסטר אביב תשע"ט

2 ש"ס

סוג המסגרת: שיעור

שם המרצה: אדר' איה פרי באדר

דואר אלקטרוני: ayaperi.tau@gmail.com
שעות קבלה: בתיאום מראש

תיאור הקורס

מאז הולדתו איפשר הקולנוע הצגה וייצוג של תנועה ומסעות מדומיינים באמצעות קצב ומשך המתקיימים על המסך. לצד התפתחות העיר המודרנית ככרך גדול, התפתח הקולנוע כמדיום שפיאר אותה והשתמש בה להעצמת הסיפור שבחר לספר. מאז ועד היום העיר הממשית והעיר הקולנועית זקוקות זו לזו, מתעצבות ומתפתחות, זו בהשראתה ובהשפעתה של זו. בין שתי פעולות היצירה, אדריכלות וקולנוע, ניכר דמיון רב: כל אחת מהשתיים בונה בכלים העומדים לרשותה מרחבים המתגלים תוך כדי תנועה וזמן. קולנוע ואדריכלות הן אמנויות שמעידות יחד ולחוד על החברה שיוצרת אותן וצורכת אותן, ועל התקופה שנוצרו בה. הקורס יבחן את האופן שבו שתי האומנויות תורמות זו לזו, משתלבות ובונות יחד עולם דימויים שמשמעויותיו מלמדות על התרבות שמקיימת אותן. שתי נקודות המבט, האדריכלית והקולנועית, ישתלבו בקורס כדי ללמד על המקום שאנחנו חיים בו – הסביבה העירונית הבנויה בכלל והמבנה האדריכלי בפרט. בו בזמן נגלה כיצד משמשת הסביבה הבנויה את יוצרי הסרט ומשתתפת באופן פעיל בהעברת הסיפור, הרעיון והרגש. במהלך הקורס נצפה יחד בקטעים מתוך סרטים ישראלים ובינלאומיים, להדגמת הסוגיות בהן נדון בשיעור. בין היתר, נדון במשמעות שניתנת בסרטים לאדריכלות המודרנית (בנייני השיכון הציבורי, הבנייה בבטון החשוף, המגורים בפרוורים, הכרך הסואן); נשווה את ההתרחשות העירונית ברחוב, שדרה וסמטה ונראה כיצד יוצרי הסרטים משתמשים ברכיבים עירוניים אלה להעצמת תחושות והדגשת מהלכים נרטיביים; נבחן את חווית השיבה הביתה בסרטים ונראה איך מיוצג הבית ומה תפקידו; ונדון באופן בו נבנה דימוי של עיר מתוך מקבץ סרטים המתרחשים-מצולמים בה. באמצעות ניתוח שני מקרי מבחן ייחודיים, הנמל והמוזיאון, נתמקד במערכת

היחסים שבין הסביבה הבנויה – העיר, גבולותיה והמונומנט האדריכלי, לבין הדמויות הפעילות בה, כפי שהיא מתגלה בסרטים.

הקורס ילווה בקריאה מקדימה ובצפייה משותפת בקטעים מתוך סרטים.

Architecture and film are intimately related as they underscore and depend on bodily movements through dynamic space. Like architecture, Cinema is connected to physicality, to movement and touching; both actions require a sense of direction, attention and intention. In this course we will look to cinema to illustrate an idea about the experience of the built architectural space, to identify the ways it experienced as it is portrayed on the cinematic screen. The course integrates architectural research and cinematic analysis. It examines how the arts of architecture and cinema contribute to each other, intertwine and building a conceptual world together. We will integrate close analysis of cinematic representation of the built, architectural and urban, environment, the protagonists' actions and the course of the narrative in examining the relations between architecture and film. The course examines the cinematic medium from a spatial-architectural perspective, thus offers an original way of looking at the concrete-built environment and at the films that describe it.

• • • • •

דרישות הקורס

- נוכחות חובה בשיעורים
- קריאת חומר רקע משיעור לשיעור
- הגשת שני דו"חות קריאה וצפייה, בהיקף של 350-500 מילה (לבחירה מתוך חובות הצפייה והקריאה, 25% מהציון).
- עבודת סיום - עבודה עיונית כתובה בת 1,500-2,000 מילה (פונט דויד 12, רווח כפול), שתעסוק בניתוח נרטיבי ו-ויזואלי של ייצוג קולנועי של סביבה אדריכלית בנויה, פנים ו/או חוץ, והיחסים בינה לבין פעולותיה, בחירותיה ותנועתה של דמות קולנועית (או מספר דמויות). העבודה תתייחס לשלושה מקורות ביליוגרפיים לפחות. (75% מהציון)

מהלך הקורס

1. מבוא. הצגת נושאי הקורס: על משמעותה של תנועת הדמות במרחב הקולנועי והדמיון בין הפעולה הקולנועית לפעולה האדריכלית.

קריאה משותפת בשיעור:

Site-seeing: Architecture and "Sergei M. Eisenstein, "Montage and Architecture"; Giuliana Bruno, "the Moving Image"

צפיה משותפת בשיעור בסצנות מתוך: האדם השלישי (קרול ריד, 1949), ראן לולה ראן (טום טיקוור, 1998); הארכיטקט שלי (נתנאל כאהן, 2003); מבנים מדברים - *Cathedrals of Culture* (וים ונדרס, רוברט רדפורד, מרגרט אולין, מייקל גלאוגר, כריס איינוז, מייקל ומאדסן, 2014).

2. גורדי שחקים

קריאה מקדימה:

Rem Koolhaas, "Double Life of Utopia: The Skyscraper", *Delirious New York*.

קריאה משותפת בשיעור מתוך:

David Clarke, "Introduction: Previewing the Cinematic City", *Cinematic City*.

צפיה משותפת בשיעור בסרט הקצר *Skyscraper* (שירלי קלארק, 1959, 20 דק'); ובסצנות מתוך **תינוקה של רוזמרי** (רומן פולנסקי, 1968); **קינג קונג** (מריאן קופר וארנסט שדסאק, 1933); **נדודי שינה בסיאטל** (נורה אפרון, 1993).

3. בארוק, רוקוקו, מודרניזם ופוסטמודרניזם – דימוי אדריכלי מכונן רגש

קריאה מקדימה:

Juhani Pallasmaa, "Introduction" *The Architecture of Image: Existential Space in Cinema; or "Lived Space in Architecture and Cinema"* (available online).

קריאה משותפת בשיעור מתוך אדולף לוס, "קישוט ופשע", **דיבור לריק, למרות הכל**;

Kino-Eye: The Writings of Dziga Vertov. "KinoEye" Dziga Vertov,

צפיה משותפת בשיעור בסצנות מתוך: **אשתקד במריאנבד** (אלן רנה, 1961); **שמש נצחית בראש צלול** (מישל גונדרי, 2004); **חיים בין השורות** (נואה באומבך, 2005); **יפה לנצח** (פאולו סורנטינו, 2013).

4. רחוב ממשי ורחוב מתקפל – בין תיעוד לחלום

קריאה מקדימה:

Anthony Vidler, "The Explosion of Space: Architecture and the Filmic Imaginary".

קריאה משותפת בשיעור מתוך:

Jane Jacobs, "The Uses of Sidewalks", *The Death and Life of Great American Cities*.

צפיה משותפת בשיעור בסצנות מתוך: **שמש נצחית בראש צלול** (מישל גונדרי, 2004); **נוזהת אל-פואד** (ג'אד נאמן, 2006); **התחלה** (כריסטופר נולן, 2010).

5. סמטה, רחוב, שדרה, ככר – אדריכלות ועירוניות

קריאה מקדימה:

Lynch Kevin, *The Image of the City*.

קריאה משותפת בשיעור מתוך:

Giuliana Bruno, "City Views: The Voyage of Film Images", *Cinematic City*.

צפיה משותפת בשיעור בסצנות מתוך: **מגש הכסף** (ג'אד נאמן, 1982); **יום יום – אל תספר לו עליי** (עמוס גיתאי, 1998); **אור** (קרן ידעיה, 2004); **מדוזות** (שירה גפן ואתגר קרת, 2007); **מנפאואר** (נועם קפלן, 2014).

6. מהיר ועצבני – הבנייה הציבורית בשנות החמישים והשישים (ב"ש, אשדוד, עיירות הפיתוח)

קריאה מקדימה: יהודה גרינפלד גילת, "מרכז-פריפריה והחון הסגולי – האם מסעודה משדרות תגיע ברכבת לתל אביב?".

קריאה משותפת בשיעור מתוך "תוכנית שרון"/אריה שרון, קיבוץ + באוהאוס; ענת זנגר, "שביל קליפות התפוזים – על פריפריה ונוסטלגיה במרחבי הסרט הישראלי".

צפיה בשיעור בסצנות מתוך: **כנפיים שבורות** (ניר ברגמן, 2002); **סיפור חצי רוסי** (איתן ענר, 2006); **ביקור התזמורת** (ערן קולירין, 2007); **מוטלים בספק** (אלירן אליה, 2017).

7. סף הדלת, אדן החלון: חיבור וניתוק בין הבית לבין החוץ

קריאה מקדימה: מאיר ויגודר, "דוד פרלוב: יומן ויומיום".

קריאה משותפת בשיעור: זלי גורביץ', "עיון במושג הגבול".

צפיה משותפת בסצנות מתוך: **חלון אחורי** (אלפרד היצ'קוק, 1954); **קזבלן** (מנחם גולן, 1973); **יומן** (דוד פרלוב, 1983); **כנפיים שבורות** (ניר ברגמן, 2002); **שנת אפס** (יוסף פיצ'חדזה, 2004); **מטאליק בלוז** (דני ורטה, 2004); **אהבה חסרה** (אנדרי זוויאגניצב, 2018).

8. בניין השיכון הציבורי – קומת העמודים והגג

קריאה מקדימה: כרמלה יעקובי-וולק, "חשיפה כפולה – הגג התל אביבי".

קריאה משותפת בשיעור מתוך: רחל קלוש ויוברט לו יון, "הבית הלאומי והבית האישי: תפקיד השיכון הציבורי בעיצוב המרחב".

צפיה משותפת בשיעור בסצנות מתוך: **עם חוקים** (דובר קוסאשווילי, 1999)*; **סיפור חצי רוסי** (איתן ענר, 2006); **אביבה אהובתי** (שמי זרחין, 2006); **הנוער** (תום שובל, 2013); **את לי לילה** (אסף קורמן, 2014)*; **עמק** (סופי ארטוס, 2014)*.

9. לחזור הביתה – על דירת המגורים בשיכון הציבורי והעכשווי

קריאה מקדימה: "הדירה", חלל וכו': מבחר מרחבים, זיורז' פרק; ומתוך הפואטיקה של הבית, כרמל גוטליב קמחי (TBA).

קריאה משותפת בשיעור מתוך:

Hamid Naficy, *Home, Exile, Homeland: Film, Media, and the Politics of Place*; **or:** *An Accented Cinema, Exilic and Diasporic Filmmaking* (TBA).

צפיה משותפת בשיעור בסצנות נבחרות מתוך: **סלמוניקו** (אלפרד שטרנהארט, 1972); **לאן נעלם דניאל וקס?** (אברהם הפנר, 1972); **אזרח אמריקאי** (איתן גרין 1992); **התחלפות** (ערן קולירין, 2011).

10. גשרים, מדרגות, מעקות וגדרות – תחנות בדרך לנמל

קריאה מקדימה:

"Everyday Experience in Israeli Cinema: The Port and the City's Margins" Aya Peri Bader, **צפיה משותפת בשיעור** בסצנות נבחרות מתוך: **מגש הכסף** (ג'אד נאמן, 1982); **יום יום – אל תספר לו עליי** (עמוס גיתאי, 1998); **ימי שני בשמש** (פרננדו לאון דה ארנואה, 2002); **היורד למעלה** (אלעד קידן, 2015).

11. אובייקט אדריכלי יוצא דופן – בין התפעמות לאדישות

קריאה מקדימה:

Arto Haapala, "On the Aesthetics of the Everyday: Familiarity, Strangeness, and the Meaning of Place," *The Aesthetics of Everyday Life*.

קריאה משותפת בשיעור מתוך:

John Urry, *The Tourist Gaze: Leisure and Travel in Contemporary Societies*.

צפיה משותפת בשיעור בסצנות נבחרות מתוך: **מנהטן** (וודי אלן, 1979); **כשהארי פגש את סאלי** (רוב ריינר, 1989) + **לבוש לרצח** (בריאן דה פלמה, 1980); **שעות ביקור במוזיאון** (*Museum Hours*, ג'ים כהן, 2012) + **לפני הזריחה** (ריצ'ארד לינקלייטר, 1995).

12. גובה, נפח ואור – חלל (קולנועי) ליפול בו: האדריכלות של המוזיאון, בין נאו-קלאסיציזם למודרניזם ומעבר לו

קריאה מקדימה: איה פרי באדר, "מוזיאון ועירוניות בקולנוע: בין השגרתי ליוצא הדופן בחיי היומיום בקולנוע", גחליליות 1.

קריאה משותפת בשיעור מתוך:

Steven Jacobs, "Sightseeing Fright: Alfred Hitchcock's Monuments and Museums", *The Wrong House: The Architecture of Alfred Hitchcock*.

The Yolanda and David Katz
Faculty of the Arts
Tel Aviv University

הפקולטה לאמנויות
ע"ש יולנדה ודוד כץ
אוניברסיטת תל אביב

צפיה משותפת בשיעור בסצנות נבחרות מתוך: סחיטה (אלפרד היצ'קוק, 1929); ורטיגו (אלפרד היצ'קוק, 1958); כלבי ציד (עומר טובי, 2015); המוזיאון (רן טל, 2017); הבנק (The International, טום טיקור, 2009); סקייפול (Skyfall, סם מנדס, 2012).

13. קירות מזכוכית, לב מבטון – אדריכלות (יוקרה) מודרניסטית קריאה מקדימה:

Joseph Rosa, "Tearing down the House: Modern Homes in the Movies".

קריאה משותפת בשיעור מתוך

Joan Ockman, "Architecture in a Mode of Distraction: Eight Takes on Jacques Tati's *Playtime*", *Architecture and Film*, 2000, pp. 171-196; **and/or** François Penz, "Architecture in the Films of Jacques Tati", *Cinema & Architecture*, 1997, pp. 62-69.

צפיה משותפת בשיעור בסרט הקצר כלבי ציד (עומר טובי, 2015); ובסצנות נבחרות מתוך פלייטיים *Playtime*, ז'אק טאטי, 1967; ליקוי חמה (*The Eclipse*, מכאלנג'לו אנטוניוני, 1962).

רשימה ביבליוגרפית מרוכזת

גורביץ' זלי, "עיון במושג הגבול", על המקום, 2007

גיימסון פרידריק, פוסטמודרניזם, או ההיגיון התרבותי של הקפיטליזם המאוחר, רסלינג 2004

גריןפלד גילת יהודה, "מרכז-פריפריה וההון הסגולי – האם מסעודה משדרות תגיע ברכבת לתל אביב?", בין שדרות לשדרות רוטשילד: יחסי מרכז-פריפריה בתרבות הישראלית, רסלינג 2007, עמ' 229-253

דה סרטו מישל, "צעדות בעיר", תרבות אדריכלית: מקום, ייצוג, גוף, רחל קלוש וטלי חתוקה, רסלינג 2005, עמ' 59-77

ויגודר מאיר, "דוד פרלוב: יומן ויומיום", תיאוריה וביקורת 18, 2001, עמ' 139-153

חבר חנן, אל החוף המקווה: הים בתרבות העברית ובספרות העברית המודרנית, הוצאת הקיבוץ המאוחד ומכון ון ליר, 2007

יעקובי-וולק כרמלה, "חשיפה כפולה – הגג התל אביבי", העיר הישראלית: העיר העברית האחרונה?, רסלינג 2006: 159-166

לוס אדולף, "קישוט ופשע", דיבור לריק, למרות הכל, בבל (ארכיטקטורות), עמ' 201-211

מונק יעל, גולים בגבול: הקולנוע הישראלי במפנה האלף, האוניברסיטה הפתוחה, 2012

נווה חנה, "בלבב הימים", נסעים ונסעות: סיפורי מסע בספרות העברית החדשה, הוצאת משרד הביטחון: האוניברסיטה המשודרת, 2002

פרי באדר איה, "מוזיאון ועירוניות בקולנוע: בין השגרתי ליוצא הדופן בחיי היומיום בקולנוע", גחליליות 01, רסלינג ואוניברסיטת תל אביב, 2018, עמ' 74-94

קלוש רחל ויוברט לו יון, "הבית הלאומי והבית האישי : תפקיד השיכון הציבורי בעיצוב המרחב"
רונית שוורץ, "שורר : עיר פוסט-מודרנית תועה מחפשת גורו", מבטים פיקטיביים – על קולנוע ישראלי (1998)
זנגר ענת, "שביל קליפות התפוזים : פריפריה ונוסטלגיה בנופי הקולנוע הישראלי העכשווי", מותר 11
זנגר ענת, "בין הים למקווה : קולה של הסירנה בקולנוע הישראלי העכשווי", עיונים בתקומת ישראל – מגדר
בישראל : מחקרים חדשים על מגדר ביישוב ובמדינה, כרך ב', 2011, עמ' 521-542

Gaston Bachelard, "The dialectics of outside and inside", *The Poetics of Space*

Bruno Giuliana, "Site-seeing: Architecture and the Moving Image" *Wide Angle* 19:4 (1997): 8-24

Bruno Giuliana, "City Views: The Voyage of Film Images", *Cinematic City*

Clarke David, "Introduction: Previewing the Cinematic City", *Cinematic City*

de Certeau Michel, *The Practice of Everyday Life*

Eisenstein Sergei M., "Montage and Architecture", *Assemblage* 10 (Dec., 1989), pp. 110-131

Eliot T.S., "Hamlet and His Problems", *The Sacred Wood: Essays on Poetry and Criticism*

Friedberg, Anne (1993), *Window Shopping: Cinema and the Postmodern*, Berkeley, Los Angeles, London: University of California Press.

Fiske John, "Reading the Beach", *Reading the Popular*

Grosz Elizabeth, "Bodies-Cities", *Feminist Theory and the Body* (קיים גם בתרגום לעברית)

Haapala Arto, "On the Aesthetics of the Everyday: Familiarity, Strangeness, and the Meaning of Place," *The Aesthetics of Everyday Life*, Light and Smith (eds.) 2005, pp. 39-55

Heathcote Edwin, "Modernism as Enemy: Film and the Portrayal of Modern Architecture," *Architectural Design* 70 (1), 2000, pp.20-25

Jacobs Jane, "The Uses of Sidewalks", *The Death and Life of Great American Cities*, 1961

Jacobs, Steven (2013), *The Wrong House: The Architecture of Alfred Hitchcock*, Rotterdam: nai010 pub.

Jacobs, Steven (2006), "Sightseeing Fright: Alfred Hitchcock's Monuments and Museums," *The Journal of Architecture* 11.5: 594.

Fredric Jameson, *Postmodernism, Or, The Cultural Logic of Late Capitalism*, Duke University Press, 1991

Koolhaas Rem, "Double Life of Utopia: The Skyscraper", *Delirious New York*

Kracauer Siegfried, *Theory of Film*, Princeton University Press, 1997

Mazierska Ewa and Laura Rascaroli, *Moscow to Madrid: Postmodern Cities, European Cinema*. London/New York: I.B. Tauris, 2003

Naficy Hamid, *An Accented Cinema, Exilic and Diasporic Filmmaking*, Princeton University Press, 2001

Naficy Hamid, *Home, Exile, Homeland: Film, Media, and the Politics of Place*, Routledge, 2013

Lynch Kevin, *The Image of the City*, 1960

Pallasmaa Juhani, *The Architecture of Image: Existential Space in Cinema*, Helsinki: Rakennustieto Publishing, 2001; **and/or** "Lived Space in Architecture and Cinema" (available online: http://www.ucalgary.ca/ev/designresearch/publications/insitu/copy/volume2/imprintable_architecture/Juhani_Pallasmaa/index.html)

Peri Bader Aya, "Everyday Experience in Israeli Cinema: The Port and the City's Margins", *Emotion, Space and Society* 18 (2016): 17-26.
<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1755458616300020>

Rosa Joseph, "Tearing down the House: Modern Homes in the Movies," *Architecture and Film*, New York: Princeton Architectural Press, 2000, pp.159-167

Schivelbusch Wolfgang, "The Space of Glass Architecture" *The Railway Journey* (Chapters 3, 4, 11, 12, 13)

Urry John, *The Tourist Gaze: Leisure and Travel in Contemporary Societies*, London: Sage, 1990, pp. 138 – 140

Vertov Dziga, "KinoEye", *Kino-Eye: The Writings of Dziga Vertov*, University of California Press, 1984

Vidler Anthony, "The Explosion of Space: Architecture and the Filmic Imaginary"